

Länsstyrelsen
Värmland

DET HÄR GÖR VI OCH DET HÄR VILL VI

Myndigheternas syn på arbetet mot våld i nära relationer i Värmland 2016

Publ nr 2017:06
ISSN 0284-6845

Rapporten är sammanställd av Ann-Karin Bohl

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad
010-224 70 00, www.lansstyrelsen.se/varmland

Förord

Alla som utsätts för våld i nära relationer har rätt till stöd och skydd från samhället. Länsstyrelsen har som uppgift att stödja kunskapsutveckling, men också att samordna de myndigheter och insatser som krävs i länet för att motverka mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Länsstyrelsens uppgift är också att stödja de barn som tvingas bevittna våld i nära relationer.

Det är ett ständigt pågående arbete och ett mycket viktigt sådant. I Värmland finns ett uppbyggt samarbete mellan berörda myndigheter. Det är stor enighet om att en bred samverkan mellan myndigheter och ideella organisationer är en viktig förutsättning för att de som utsätts för våld och deras barn ska få hjälp och stöd genom hela vård- och rättskedjan. Ytterst handlar det om att säkerställa att de personer som utsätts för våld i nära relationer ska få ett kvalitativt och rättssäkert bemötande.

Rapporten, *Det här gör vi och det här vill vi*, är en kartläggning av myndigheternas syn på det arbete som görs, samt vilka behov av stödstrukturer som finns i länet i arbetet mot våld i nära relationer. Kartläggningen har genomförts av Ann-Karin Bohl, som ingår i Nätverket för myndighetssamverkan Våld i nära relationer, som startats på uppdrag av Länsstyrelsen Värmland hösten 2016. Syftet med rapporten är att den ska kunna användas som stöd och ett värdefullt underlag för gemensamma utvecklingsområden i det fortsatta arbetet.

Kenneth Johansson
Landshövding Värmlands län

Sammanfattning

Under hösten 2016 genomfördes en kartläggning av myndigheternas uppfattning av det egna arbetet inom området våld i nära relationer. Kartläggningen gjordes på uppdrag av Samhällsråd Värmland utifrån initiativ från Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer. Syftet var att se om det finns behov och förutsättningar för att skapa strukturerade verksamheter för myndighetssamverkan, insatser och kompetensstöd.

Under hösten har därför ett antal workshops genomförts med företrädare för de myndigheter som finns representerade i Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer. Företrädare för de idéburna organisationerna som arbetar med kvinnofrids- och brottsofferfrågor hördes också om sin syn på myndigheternas arbete med mot våld i nära relationer. Resultaten från genomförda workshops presenterades vid ett återföringsseminarium den 15 december 2016. Till detta seminarium inbjöds företrädare för de myndigheter som finns representerade i Nätverket myndighetssamverkan våld i nära relationer.

Kartläggningen visar på komplexiteten i myndigheternas arbete mot våld i nära relationer. Utifrån olika uppdrag med tillhörande lagstiftningar fyller aktörernas arbete olika funktioner och kompletterar varandra. Det innebär krav på förståelse och lyhördhet. Den personliga kontakten och att man känner till varandras verksamheter är viktigt för samarbetet.

Då det finns etablerade nätverk och resursteam inom området i Länsstyrelsens regi finns arenor för gemensamt utvecklingsarbete. Det är viktigt att samtliga aktörer i länet använder dessa resurser.

Ytterligare förslag är att man bör bygga på befintliga strukturer både då det gäller kompetens- och tjänsteutvecklingsarbetet. För att detta ska kunna realiseras krävs att ansvariga företrädare ser över den egna verksamhetens användning och representation i de nätverk som finns för arbetet. Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer bör användas för strategiska uppdrag som rör samverkan. Ett första sådant uppdrag kan vara att ta fram en myndighets- och länsgemensam strategi för det fortsatta arbetet.

En länsstrategi skulle kunna ge arbetet den riktning som behövs för att utveckla myndigheternas arbete mot våld i nära relationer. Detta förutsätter att samtliga aktörer samarbetar.

Innehåll

1	Bakgrund	1
2	Uppdrag	1
3	Metod	2
3.1	Urval	2
3.2	Kvantitativ och kvalitativ datainsamling.....	2
3.3	Återföringsseminarium	3
3.4	Bearbetning och sammanställning	3
4	Resultat	3
4.1	Idéburna organisationer	3
4.2	Hälso- och sjukvården.....	5
4.3	Polis- och åklagarmyndigheterna.....	6
4.4	Försäkringskassan	7
4.5	Kriminalvården	8
4.6	Kommunernas socialtjänst	9
4.7	Sammanfattning av förslag	12
4.7.1	Förebygga våld	12
4.7.2	Upptäckt	13
4.7.3	Mottagning och utredning.....	13
4.7.4	Insatser.....	13
4.7.5	Kompetens	13
5	Krav på myndigheterna	14
5.1	Utifrån lagar och föreskrifter	14
5.2	Exempel från förstudien	14
6	Analys	15
7	Diskussion och förslag	16
7.1	Kompetens- och konsultationsstöd	17
7.2	Representation och mandat.....	17
7.3	Myndighetsgemensam länsstrategi	17
Bilaga	18
	Workshop	18
	Tidsplan för kartläggning hösten 2016.....	20

1 Bakgrund

En del i Länsstyrelsens uppdrag är att samordna Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer. I nätverket deltar företrädare för socialtjänsten och skolan i länets kommuner, Landstinget i Värmland, Kriminalvården, Försäkringskassan, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten och Migrationsverket. Utifrån ökade krav på myndigheternas arbete runt våld i nära relationer som fastställs och beskrivs i olika statliga utredningar, föreskrifter och råd¹ har nätverket behandlat gemensamma behov av utveckling inom området.

I februari 2015 sände Länsstyrelsen därför ett förslag till ovan nämnda myndigheter om att utse representanter till en arbetsgrupp. Syftet med arbetsgruppen var att, med hänsyn till de förändringar som sker och som väntas ske, ta fram förslag om stödstrukturer för länets arbete mot våld i nära relationer.

En arbetsgrupp utsågs och påbörjade sitt uppdrag våren 2015 med att formulera en plan för en förstudie. Planen presenterades för och förankrades hos Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer och Samhällsråd Värmland. En extern konsult anlätades för uppdraget.

Under hösten 2015 genomfördes förstudien av de stödstrukturer som offentliga aktörer i Värmland ansvarar för i arbetet mot våld i nära relationer. Uppdraget redovisas i rapporten *Exempel på stödstrukturer inom området våld i nära relationer*, Länsstyrelsen Värmland.

Syftet var att se om det fanns behov och förutsättningar för att skapa strukturerade verksamheter för myndighetssamverkan, insatser och kompetensstöd. Tanken var att förstudien skulle ge Samhällsråd Värmland en rapport och Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer ett underlag för vidare arbete.

En del av uppdraget var att definiera begreppet stödstrukturer vilket visade sig svårt då begreppet är vagt och ospecifikt. Konsulten valde att prioritera en lägesbeskrivning av verksamheter som rör arbetet mot våld i nära relationer i länet och några andra län.

2 Uppdrag

För att få ytterligare underlag beslutade Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer våren 2016 att föreslå Samhällsråd Värmland att initiera ytterligare en studie för att

- undersöka myndigheternas uppfattning om nuläget och önskat läge i arbetet mot våld i nära relationer, samt
- göra en analys utifrån de krav som finns på aktörerna utifrån lagar, föreskrifter och de förslag om behov som framkommer i förstudien.

¹ SOU 2014:49. Våld i nära relationer – en folkhälsofråga, Att vilja se, vilja veta och våga fråga – vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet, SOSFS 2014:4, Våld i nära relationer.

3 Metod

Denna kartläggning har haft en kvalitativ ansats där data samlats in i flera steg och urvalet utgjorts av flera aktörer med olika roller i sina respektive organisationer. Genom att sammanföra aktörer i olika kategorier för datainsamling i workshops har en form av deltagande observation skett. De data som har samlats in har även återförts i ett seminarium efter att den första delen av datainsamlingen skett och på så sätt har en triangulering av materialet skett.

Kartläggningen har även en kvantitativ del där aktörernas uppfattning om arbetets olika delar samlats in. Denna del har främst fyllt funktionen att ge deltagarna en överblick av områdets komplexitet, få igång en diskussion samt att få en ungefärlig uppfattning om deltagarnas syn på vad de är nöjda med och vad som behöver utvecklas.

3.1 Urval

Under hösten 2016 har tio workshops² genomförts med

- socialchefsgruppen vid träff i Region Värmlands regi,
- operativ personal inom socialtjänsten i länet vid kvinnofridsnätverket i Länsstyrelsens regi,
- mindre grupp av chefer, operativa och strateger vid Landstinget i Värmland, samt
- mindre grupper av chefer och operativa i respektive myndighet - Polis- och Åklagarmyndigheterna, Kriminalvården och Försäkringskassan.

De kommuner som inte deltog med representanter vid socialchefsmötet och kvinnofridsnätverket har sökts upp enskilt och telefonintervjuer har genomförts. Resultatet av dessa intervjuer har sedan förts samman med resultaten från de workshops som genomförts.

Under hösten har även workshops genomförts med representanter från några av de idéburna organisationer som verkar inom området våld i nära relationer och brottsofferfrågor. Detta för att få en uppfattning om deras syn på myndigheternas arbete³.

3.2 Kvantitativ och kvalitativ datainsamling

För att få en överblick över aktörernas syn på sina verksamheter togs ett schema fram som beskriver de olika målgrupperna och de skeden de går igenom för att få stöd och hjälp, bedömning, utredning och vård⁴. Inte bara målgrupperna våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare har ingått utan även de målgrupper som har särskilda behov då de är utsatta för våld liksom området förebyggande arbete. Vid de workshops som genomförts fick deltagarna markera de olika områdena med gröna och röda prickar. Detta för att visa vad de är nöjda med och vilka områden de anser att utveckling bör ske.

² Se bilaga Tidsplan för kartläggning hösten 2016.

³ Se bilaga Tidsplan för kartläggning hösten 2016.

⁴ Se bilaga Schema.

3.3 Återföringsseminarium

Resultatet av de workshops och telefonintervjuer som genomfördes redovisades i samband med ett återföringsseminarium den 15 december 2016. Till detta seminarium kom ett tjugotal representanter från berörda myndigheter. Vid seminariet bereddes deltagarna möjlighet att diskutera resultatet, prioritera och föreslå gemensamma åtgärder. Dessa förslag och synpunkter har tillförts det övriga materialet i kartläggningen.

3.4 Bearbetning och sammanställning

Resultaten från samtliga aktiviteter som genomförts har ställts samman och jämförts med varandra. För den kvantitativa delen har en del av resultatet förts över i Excel och tabeller har skapats. Endast de tabeller som bedömts vara intressanta utifrån studiens frågeställningar visas i denna rapport.

Ambitionen har varit att få en övergripande bild av deltagarnas uppfattning om verksamheterna samt av hur de ser på behoven i länet. Betoningen har varit på de delar som rör samverkan med övriga aktörer i arbetet mot våld i nära relationer även om förbättringsområden inom den egna verksamheten också berörs. Resultaten redovisas verksamhetsvis förutom då det gäller förslag som rör fler än en aktör och som rör samverkan och samordning. Dessa förslag redovisas tillsammans under de områden som återfinns i det schema som använts⁵.

Utfallet har sedan jämförts med de krav som finns på myndigheterna utifrån lagar, föreskrifter och anvisningar och som beskrivs och fastställs av nationella myndigheter såsom Socialstyrelsen och Polismyndigheten. Avslutningsvis diskuteras förutsättningar för läns- och myndighetsgemensam samverkan inom området.

4 Resultat

4.1 Idéburna organisationer

För att få en uppfattning av hur andra aktörer ser på myndigheternas arbete mot våld i nära relationer har sammanlagt fyra workshops genomförts med företrädare för några idéburna organisationer⁶. Tabellen på nästa sida visar hur deltagarna ser på mottagning, insatser och personalens kompetens. Detta gäller för några av de målgrupper som kartläggningen omfattar. När det gäller mottagning av våldsutsatta i det akuta skedet ansåg majoriteten av deltagarna att detta är något som fungerar bra.

* Värdena i tabellerna i denna rapport står för antalet gröna (bra) respektive röda (mindre bra) prickar som deltagarna satt i sina tabeller/scheman (se bilaga). Det ett grovt sätt att mäta deras uppfattning om deras arbete med målgrupperna. Antalet deltagare har varit olika vid de workshops som genomförts och ska därför inte jämföras med varandra när det gäller antal. De visar på tendenser och kompletteras av den kvalitativa delen, det vill säga samtalen vid mötena.

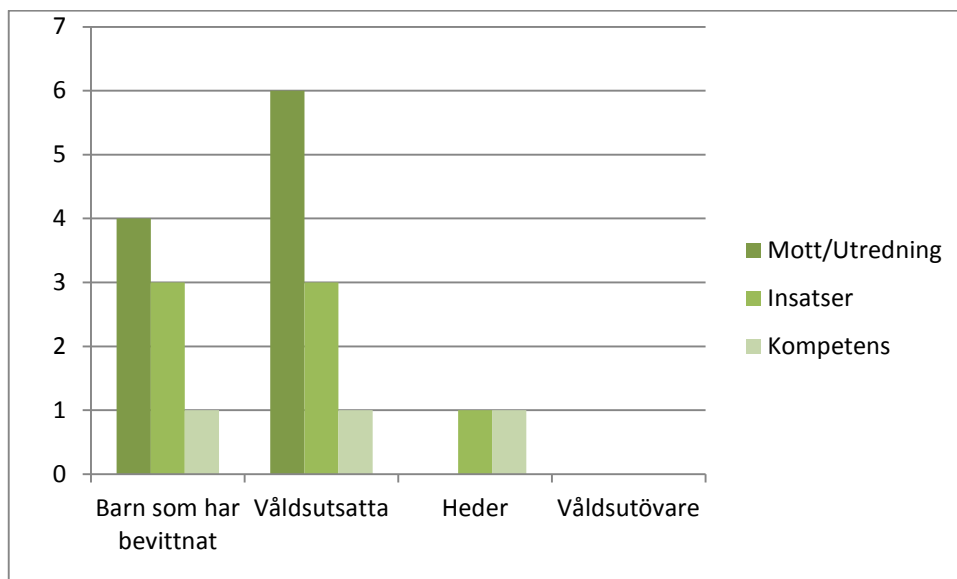
⁵ Se bilaga Schema.

⁶ Se bilaga Tidsplan för kartläggning hösten 2016.

De idéburna organisationernas uppfattning om vad som fungerar bra *

Antal som anser att det fungerar bra

Delar i respektive område de anser fungerar bra

För de övriga målgrupperna, däribland personer med funktionsnedsättning och missbruk/beroende hade deltagarna inte så mycket att säga om myndigheternas arbete. Flera deltagare berättade om goda exempel på främst samarbetet med kommunernas socialtjänst och polisen. De såg ett samband mellan chefernas prioriteringar och ledning och goda resultat.

”Det har med styrning att göra, om ledningen prioriterar så att det inte blir personbundet utan istället inbyggt i organisationen.”

”Kontakten med polisen fungerar bra i de här ärendena.”

”I de kommuner där man har satsat på kompetens där får brottsoffren stöd. Det ger resultat och det är konkret.”

När det gäller deltagarnas uppfattning om vad som behöver utvecklas anser ett flertal som är verksamma i kvinnojourer att barn som placeras i skyddat boende inte får sina behov tillgodosedda. Det beror delvis på att det är mamman som blir placerad utifrån sitt behov av skydd från våld. Hur barnen har det och vilka behov de har i den rådande situationen är det få socialsekreterare som arbetar med.

”Barnen som placeras hos oss har inga insatser och få går i skola eller förskola och är därför med sin mamma hela tiden. Det är svårt för henne att hantera barnen. Vi gör anmälningar...men det händer inget.”

Men det finns även en förståelse för hur de professionella måste förhålla sig utifrån uppdrag, ramar och lagar.

”Det är mycket svårt att bemöta männen för de kan verkligen manipulera så jag förstår socialsekreterarna om de blir lurade...”

Företrädare för brottsofferjourerna lyfte frågan om hedersrelaterat våld och att det överlag saknas både kunskaper, beredskap och insatser för de som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta gäller inte bara socialtjänsten utan samtliga aktörer.

4.2 Hälsa- och sjukvården

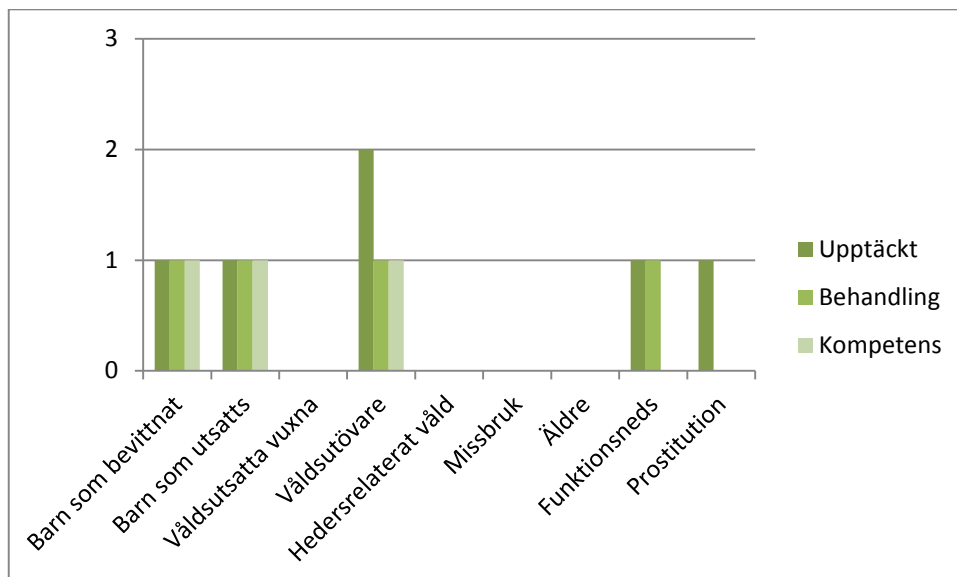
Vid denna workshop deltog chefer och operativ personal från barn- och ungdomspsykiatri, kvinnokliniken, mödra- och barnhälsoverksamheterna, akutvårdsmottagningen, landstingsledningen samt allmänmedicin. Förutom att ge ett underlag till denna kartläggning användes mötet även till att ha ett informationsutbyte mellan deltagarna och utvecklingsområden och lösningsförslag behandlades. Då hälso- och sjukvårdens verksamheter är utformade främst för utredning och vård/ behandling och att uppdraget också är att upptäcka förekomsten av våld behandlade deltagarna dessa områden.

Tabellen nedan visar vilka områden deltagarna bedömde som ”gröna” det vill säga ”här har vi något på gång/det här fungerar bra”.

Hälso- och sjukvårdens uppfattning om vad som fungerar bra*

Antal som anser att det fungerar bra

Delar i respektive område de anser fungerar bra

En strategisk översyn pågår för närvarande. Det innebär bland annat att man sett över representationen i länets olika forum som rör våld i nära relationer. Man har även tillsatt en tjänst med uppdrag att arbeta med utbildningsinsatser samt att revidera det vårdprogram som finns som vägledande för arbetet med våld i nära relationer.

När det gäller att fråga om förekomsten av våld genomförs detta nu på både barn- och mödrahälsovården. Tidigare skedde detta enbart på mödrahälsovården men i samband med en pilotstudie har en mindre grupp personal inom barnhälsovården provat att ställa frågor utifrån ett formulär. Efter utvärdering har detta spridits genom arbetsgruppens medlemmar.

Då det gäller behov av utveckling framhölls behovet av helhetstänk i dessa frågor. Man menade att det visserligen finns enskilda verksamheter som arbetar bra inom området och att det finns personal med kompetens. Det saknas även ett strategiskt arbete då det gäller hur man kan arbeta för att förebygga våld.

”De kvinnor som är tydligt utsatta för våld får ett stöd och en sympati, men de som inte söker för våldet utan de söker för andra symptom – de missas.”

”För de män som blir sexuellt utsatta saknas rutiner.”

Då det gäller insatser och vård framkom att det finns behandling att erbjuda, däribland CPP⁷ men att det saknas behandlingsinsatser för flera av målgrupperna, framförallt då det gäller barn. Bland annat nämndes att det är kö till barn- och ungdomspsykiatri vilken innebär att barn som bevittnat våld får vänta allt för länge på utredning och behandling.

De målgrupper som har särskilda behov såsom funktionsnedsättningar, hedersrelaterat våld och missbruk/beroende behandlades inte närmare under mötet.

4.3 Polis- och åklagarmyndigheterna

Vid denna workshop deltog utredare vid polisens grupp för våld i nära relationer i Karlstad, Arvika och Kristinehamn, åklagare samt en chef på Polismyndigheten Karlstad.

Deltagarna var överens om att samarbetet med Barnahus fungerar. Det finns bland annat kompetenta barnförhållningsledare och kunskapen hos polis och åklagare är bra inom området. De som handlägger brott i nära relationer när det gäller vuxna har genomgått en nationell tre veckors utbildning och under hösten kommer ytterligare två utredare att genomgå den.

När det gäller utredning av misstänkta handlar det mycket om bemötande. Den misstänktes upplevelse av utredningen påverkar. Genom att utredaren engagerar sig så kan förändring ske. Mycket tid läggs på stöttande insatser och det är viktigt med empati, engagemang och respekt. Vid förhör hänvisas till exempel misstänkta till Krismottagningen för män. På så sätt kan framtida brott förebyggas.

”Har man delgivit en pappa som kan ha förgripit sig på sin dotter så kör man honom till psykakuten och håller honom i handen. Det är inget som man måste göra men man gör det.”

Det här förhållningssättet handlar också om att komma någonstans i utredningen.

”Det gäller att prata med den misstänkte på ett sätt som gör att han delar med sig av information.....”

När det gäller målsägande med särskilda behov kan anpassning ske. Vid våldtäkt mot kvinna med förståndshandikapp har till exempel barnförhållningsledaren använts.

Då det gäller prostitution och människohandel framkom att polisen genomfört ett pilotprojekt där hela regionen⁸ var inblandad och det rörde allt från underrättelse till en förundersökning. Polisen har en sakkunnig inom området och hon arbetar med att förmedla kunskaper till övriga regionen. Uppdraget innebär dock att det operativa arbetet i länet blir lidande och önskvärt är att myndigheten kan prioritera med personal fortsättningsvis.

⁷ Child Parent Psychotherapy.

⁸ Dalarna, Värmland och Örebro.

När det gäller övriga utvecklingsområden var ett av de första områden som behandlades vid det här mötet frågan om asylsökande. Detta område saknades i det framtagna schemat för workshopen.

Det uppstår stora svårigheter när polisen ska genomföra förhör av asylsökande barn då det förekommer en misstanke om barnmisshandel. Det har ibland varit så att polisen tar med sig ett minderårigt barn för förhör utan att någon vuxen person är med som stöd. Detta beroende på att familjen inte har något nätverk i kombination med att de inte förstår vad som händer. Just en del av de asylsökandes bristande kunskap om den svenska lagen och skyddet för barn är något som påverkar flera myndigheters arbete.

På grund av för få handläggare för brott i nära relationer kan arbetet förbättras ytterligare då det gäller handläggningstiden. När det gäller att utreda brott i nära relation innebär de långa handläggningstiderna en negativ effekt. På grund av allt högre press i utredningsarbetet saknas möjligheten att arbeta förebyggande och med information.

När det gäller hedersrelaterat våld är det en försvårande omständighet och det är svårt att driva och att genomföra förhör eftersom ingen vill prata. Det är därför problematiskt att utreda då det är svårt att få grepp om vad det handlar om. Det hedersrelaterade våldet är komplext och svårt att förstå. Det saknas kompetens hos utredarna i frågan.

4.4 Försäkringskassan

Med vid detta möte deltog en enhetschef, en samordningsstrateg samt en samverkansstrateg.

Mötets deltagare konstaterade att området våld i nära relationer har lyfts och prioriterats nationellt av myndigheten och därför är det fler som arbetar med området våld i nära relationer. Karlstad inledde arbetet 2014 och då började man med att ta fram ett metodstöd och rutiner.

Barnkonventionen är uppmärksammas och det är främst på nationell nivå som detta är tydligt.

När det gäller det som bör utvecklas och förbättras ansåg deltagarna att det är viktigt att hålla fast och arbeta vidare. Uppdraget når inte ut i myndigheten även om området numera är prioriterat. Det är till exempel fortfarande så att de flesta handläggare enbart tittar strikt på arbetsförmågan och möjligheten att komma tillbaka till arbete. Därför saknas fokus på helhet och samverkan. Det samma gäller utredning av vårdbidrag och assistansersättning för barn med funktionsnedsättning. Utredningen rör mer strikt barnets behov och inte en helhet.

När det gäller att upptäcka och att fråga om våld så gör alla inte det. Det beror på intresse och många har glömt det. Det finns ett metodstöd men det används inte i så stor utsträckning. Men det finns också exempel på handläggare som ställer frågor och inkluderar våldet i arbetet. Det är ofta personal med en bakgrund från till exempel socialtjänsten och de har tagit med sig ett helhetstänk i arbetet. Det är alltså personbundet om man upptäcker och talar med kunden om våld.

Våldsutövare upptäcks inte alls även om handläggarna ibland vet att kunden har sjukpenning och deltar i behandling. Man pratar inte om det och samverkan med andra aktörer förekommer inte i frågan. På eventuella sjukintyg framkommer sällan att personer utsatts eller utsätter andra för våld. Våld i nära relation är en stor ohälsfråga som man inte tar i och genom att inte behandla frågan blir personen kvar i sin ohälsa och med sin sjukskrivning.

När det gäller att genomföra samtal enskilt med kvinnor som på grund av språk eller andra anledningar har med sin partner saknar myndigheten strategier för hur man ska göra för att få till stånd möten ensam med kunden.

En del familjer som har sjukskrivning och/eller assistansersättning kan ha flera olika problem varav våld kan vara ett. Det är komplexa ärenden som kräver helhetssyn och samverkan med andra aktörer för att man ska kunna arbeta framgångsrikt. Prostitution och människohandel är dolda områden. Det är även personer med funktionsnedsättning utsatta för våld, något som handläggare av assistansersättning bör ha bättre kännedom om.

4.5 Kriminalvården

Deltagande var chef för häktet i Värmland och Örebro, programansvariga för behandlingsprogrammen och frivårdsinspektörer som bland annat genomför personutredningar och ansvarar för kontakter med den dömda.

I mötet framkom att man ser på återfallsprevention som förebyggande arbete. Då fri- och kriminalvården har ett program för besök på anstalter i fall av våld i nära relationer arbetar man förebyggande mot våld. Programmet heter BOS (Brottsoffersluss). Det innebär bland annat att personal har kontakt med partnern innan besöket. Detta för att kontrollera att det finns en verklig vilja hos den tidigare utsatta partnern att träffa den dömda. Även barn som bevittnat och utsatts för våld omfattas av BOS. Återfall kan förebyggas utifrån hur man arbetar med den dömda och att man använder sig av BOS.

När det gäller upptäckt ingår ett par frågor som rör våld i den mall som finns för personutredning. Dessa frågor är dock relativt svåra att använda och därför bör utveckling ske, tyckte en av de som ansvarar för IDAP⁹. I arbetet med mottagning och utredning av våldsutövare gör man en tydlig skillnad mellan att arbeta med en person som är misstänkt för våld i nära relation eller annat övergrepp och att arbeta med en dömd person. Det beror på rättsväsendets roll i arbetet med misstänkta: ”ingen är skyldig förrän dom fallit”. I arbetet med personutredningen och samtalen i häktet sker ett motivationsarbete utifrån det förhållningssättet.

När det gäller prostitution och andra former av sexualbrott finns ROS-program som är ett behandlingsprogram för sexualbrottsdömda¹⁰. Beträffande det som bör utvecklas och förbättras tog deltagarna upp dilemmat med att enbart dömda kan delta i behandlingsprogrammen. Det händer att ärenden inte går till åtal men att den misstänkta ändå vill ha behandling. Det går då inte att genomföra på grund av att enbart dömda får delta. En annan brist med programmen är att det krävs att man talar bra svenska för att kunna delta. Det innebär att många inte får tillgång till den här behandlingen.

⁹ Integrated Domestic Abuse Program.

¹⁰ ROS står för Relation och Samlevnad.

Det finns behov av kompetensinsatser inom flera områden. Det behövs bland annat grundläggande kunskaper om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld är ett område med stora behov av både kunskap och metoder. Detsamma gäller missbruk och våld. Deltagarna önskade att det finns en stödgrupp för män som använt våld i nära relation. Det skulle kunna vara en grupp för män som gått i någon form av behandling och som vill ha stöd från andra män.

4.6 Kommunernas socialtjänst

För att nå målgrupperna operativa och chefer i länets socialtjänster genomfördes en workshop med länets socialchefer och en workshop med deltagarna i kvinnofridsnätverket. Samtliga kommuner i länet utom Hagfors hade representanter med vid minst en av dessa aktiviteter. Samtalen i de två grupperna skilde sig åt i några avseenden men det fanns även likheter mellan grupperna.

Vid socialchefsträffen utvecklades mötet till en form av informationstillfälle där deltagarna fick veta mer om kommande krav och om hur samverkan mellan socialtjänsterna i länet ser ut. Kunskapen om dessa krav och om området i sig skiftade mellan deltagarna. De som har personal som arbetar riktat med områdena hade flera åsikter och förslag. En del av deltagarna hade detaljerade kunskaper om den operativa verksamheten som är riktad till målgrupperna.

”Vi har tagit ett annat grepp runt krismottagningen för män. Tidigare var det mer riktat till män i kris och nu är ambitionen att samla alla i familjen. Man försöker hitta våldsutövaren när man har hand om andra parter i familjen. Det är en medveten satsning.”

Någon berättade att de inte hade ärenden som rörde våld och att det därför inte var aktuellt att arbeta med frågan. Däremot om det skulle komma ärenden skulle man kunna lösa det genom att prioritera.

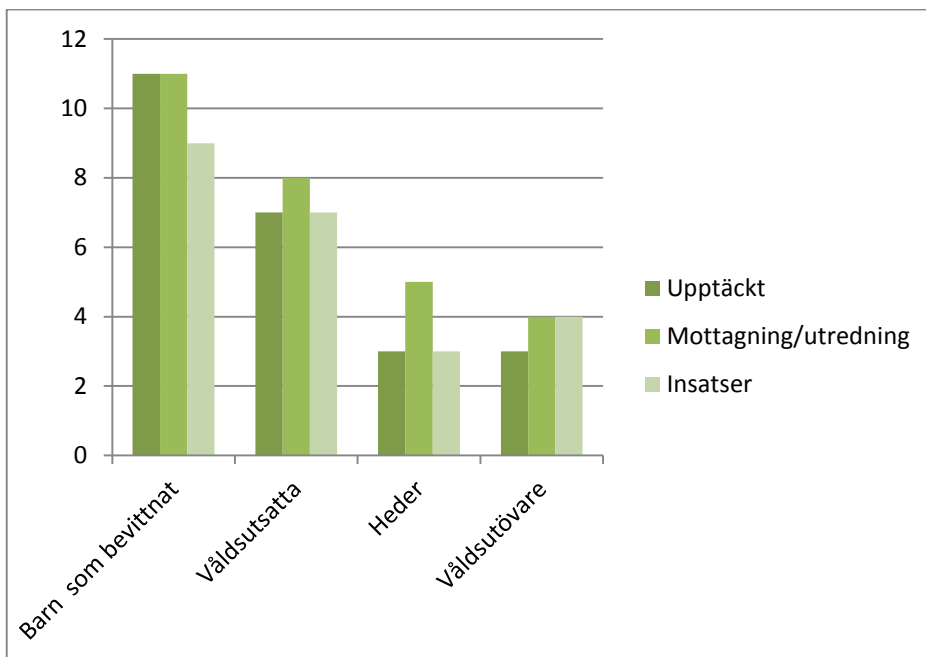
Vid Länsstyrelsens möte i kvinnofridsnätverket deltog personer där de flesta har i uppdrag att arbeta inom området och flera förslag på åtgärder behandlades. Majoriteten av förslagen rör samverkan och de redovisas under rubriken ”Sammanfattning av förslag”.

Utifrån de två gruppernas värdering av vad som fungerar och vad som bör utvecklas ser staplarna i diagrammen relativt likartade ut. På nästa sida finns tabeller som beskriver de båda gruppernas syn på vad som fungerar bra i arbetet med barn som bevittnat våld, våldsutsatta, hedersrelaterat våld samt våldsutövare.

Socialchefernas uppfattning om vad som fungerar bra*

Antal som anser att det fungerar bra

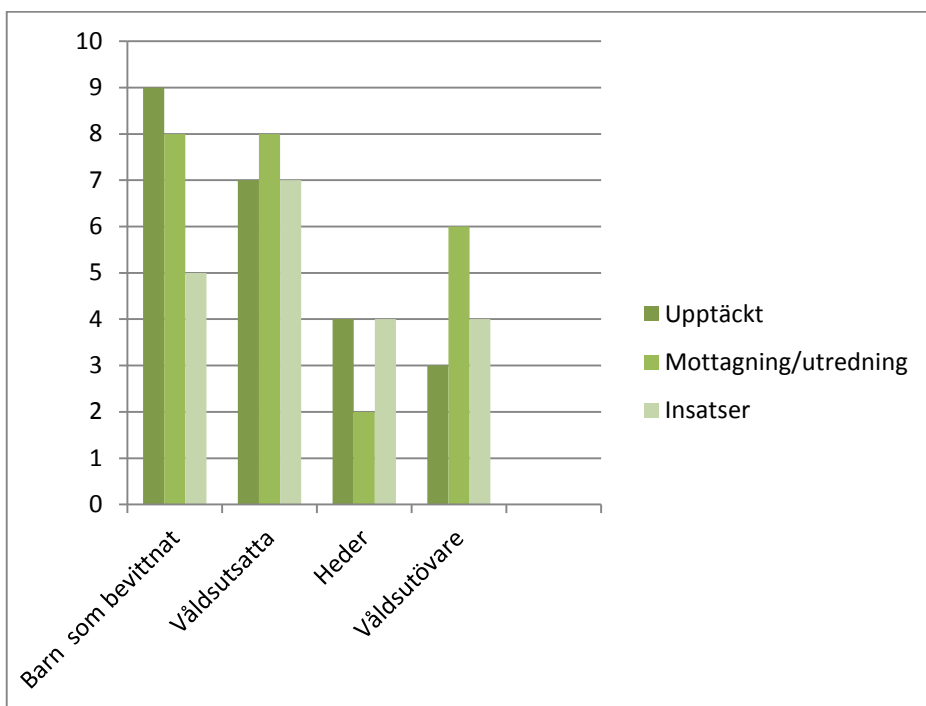
Delar i respektive område de anser fungerar bra

Kvinnofridsnätverkets uppfattning om vad som fungerar bra

Antal som anser att det fungerar bra

Delar i respektive område de anser fungerar bra

Båda grupperna påtalade vikten av samordning och samverkan mellan kommunerna i arbetet mot våld i nära relationer. Flera exempel på vad som är positivt nämndes:

- Samordning av kompetensinsatser mellan kommunerna sker såsom utbildningar i strukturerade hot- och riskbedömningar, Signs of Safety och Kids Club¹¹.
- Organisering av insatser i samverkan mellan två eller flera kommuner såsom Familjerådgivningen och krismottagningarna i Munkfors, Sunne, Hagfors och Torsby.
- Barnahus och dess uppdrag att samordna barnförhör och vägleda kommunerna i ärenden¹².
- Samtalsakuten och Krismottagningen för män i Karlstad som drivs av socialtjänsterna i Karlstad, Kil, Hammarö, Forshaga tillsammans med Landstinget i Värmland och Svenska Kyrkan.

När det gällde vikten av att utveckla och vidmakthålla kunskapen i kommunernas socialtjänst nämndes Länsstyrelsens kompetensinsatser, nätverk och resursteam som en mycket viktig del.

Beträffande samverkan och samordning har flera kommuner ett utbyte av deltagare i gruppverksamheter för våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Det innebär vinster för alla parter. En del föredrar också att åka till en annan kommun och delta i verksamheter. Men behovet för andra att ha nära tillgång till insatser och stöd lyftes också av deltagare i kvinnofridsnätverket.

Även mindre kommuner kan utveckla hemmaplansinsatser och det är till och med så att den mindre kommunen kan ha lättare att "fylla sina grupper" än den större som har flera olika insatser men som ibland har problem att få deltagare till grupperna.

När det gäller behov av utveckling betonades vikten av att ha insatser att erbjuda och att det är viktigt att alla kommuner i länet arbetar med frågan.

"Det är en katastrof att barn och vuxna som behöver kommunens stöd och hjälp för att de är utsatta får så olika hjälp beroende på i vilken kommun de bor."
Deltagare i kvinnofridsnätverket

I socialchefsgruppen lyftes kompetensfrågan och det faktum att området våld i nära relationer är en liten del av det ansvarsområde som socialcheferna ansvarar för.

"Det går som i vågor det där med utveckling av olika områden. En period driver man en viss fråga men sedan orkar man inte utan tappar, man orkar inte vara alert hela tiden..."

¹¹ Signs of Safety är en lösningsfokuserad utredningsmetodik i arbetet med utredning av barn. Kids Club är gruppverksamhet för barn mellan 6-12 år som upplevt våld.

¹² Barnahus Värmland är ett samarbete mellan länets 16 kommuner, landstinget, polis och åklagare och rör samråd och genomförande av förhör med barn som misstänkts varit utsatta för brott eller barn upp till 15 år som misstänkts utsatt någon annan för brott.

Ett exempel på att det saknas stöd och insatser var västra delarna av länet där det saknas verksamheter och insatser för våldsutövare. Vid mötet med kvinnofridsnätverket framkom även att det är så stora skillnader i hur kommunerna arbetar med våld i nära relationer att det kan vara svårt att hitta en mottagande tjänsteman vid överlämnande av ärenden.

”I del av länets kommuner finns det inte någon som är insatt i frågan... vare sig på chefsnivå eller någon av personalen... Det saknas också kunskaper om hur vanligt det är med våld...”

Liksom vid de övriga mötena i denna kartläggning lyftes frågan om att upptäcka förekomsten av våld.

”För oerfarna socialsekreterare är det svårt att tala om övergrepp och våld och de screeninginstrument som kan vara ett bra stöd används inte.”

Deltagare i kvinnofridsnätverket

I arbetet med att möta klienter som kan vara utsatta för våld konstaterades att socialtjänsterna i länets samtliga kommuner måste kunna upptäcka, ta emot, göra skyddsbedömningar samt utreda behoven. Dessa delar av arbetet kan inte överlåtas till någon annan aktör, tyckte deltagarna vid kvinnofridsnätverket.

4.7 Sammanfattning av förslag

Här nedan presenteras de förslag som framkom och som främst rör åtgärdsförslag som berör fler än en myndighet. Det handlar bland annat om förslag att utöka samverkan och att även inrätta nya verksamheter i samordning eller samverkan.

”Kommunerna har mycket att vinna på att gå samman – vi har samma uppdrag och målgruppernas behov liknar varandra och är inte beroende på i vilken kommun personen bor i.”

Deltagare i kvinnofridsnätverket

4.7.1 Förebygga våld

I mötet med polis och åklagare framkom förslag om hur man kan arbeta med information såsom till exempel att förebygga våldtäkt och annat våld mellan barn och unga genom information. Det är viktigt att även vända sig till potentiella förövare och att informera andra myndigheter.

Asylsökande är också en målgrupp att nå för att förebygga våld. Det gäller information till både vuxna och barn.

”Då många inte vet om att de begår brott behöver vi tillsammans genomföra informationsinsatser till nyanlända. Det blir väldigt svårt i början. När personerna varit i landet en längre tid blir det mindre problem. Vi behöver samverka med andra aktörer i den här frågan.”

Polis

De målgrupper som har särskilda behov behöver också information och kunskap för att inte utsättas för våld. Det är bland annat barn och unga med funktionsnedsättningar och om riskerna att bli utsatta över Internet.

Vid möten med de övriga grupperna behandlades inte frågan om att förebygga våld.

4.7.2 Upptäckt

Vid några av de genomförda samtalen framkom att det krävs beslut och direktiv för att arbeta systematiskt med upptäckt. Det beror på att frågan kan vara obekvämt att ställa och det kan innebära ytterligare arbete om det visar sig att personen lever med våld.

”Det krävs beslut och struktur i arbetet och om vi ska ställa frågan måste vi veta var vi ska göra i nästa steg.”

Telefonintervju

4.7.3 Mottagning och utredning

Flera lyfte behovet av utbyte av information och samarbete i enskilda ärenden mellan de olika aktörerna. Försäkringskassans företrädare önskade till exempel utveckla samarbetet med andra såsom socialtjänsten och frivården för att kunna göra ett bättre arbete med kunden.

4.7.4 Insatser

När det gäller behandling, stöd och insatser framkom förslag om att inrätta en länsgemensam verksamhet för behandling och stöd till våldsutövare, våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Exempel på sådana verksamheter är Utväg Skaraborg, Utväg Göteborg och Kriscentrum Malmös samtalsmottagning.

Andra förslag rörde frågan om att samverka och samordna insatser ännu mer än vad som sker idag. Det är svårt för kommunerna i länet att utforma och driva verksamheter för samtliga målgrupper och genom att gå samman länsvis eller länsdelvis kan kommunerna lättare uppfylla de behov som finns och krav som ställs.

Flera kommuner i länet erbjuder krisstöd och behandling till våldsutövare och våldsutsatta. På några ställen sker detta inom ramen för familjerådgivningens stränga sekretess. Detta problematiserades och det finns en önskan om att arbeta med insatser inom ramen för myndighetsutövningen så att man till exempel kan följa upp behandlingen med barnets socialsekreterare.

4.7.5 Kompetens

Det framkom flera förslag om hur myndigheterna lättare kan skaffa sig och behålla kunskap.

”Det skulle behövas ännu mer webbkonferenser och webbutbildningar...det blir interaktivt på något sätt när man samlar ihop ett antal socialsekreterare och man kan stoppa upp och samtala när man vill....”

Chef inom socialtjänsten

I mötet med länets kvinnofrids nätverk framkom att kompetensinsatser riktade till operativ personal runt området våld i nära relationer kan ge de som möter målgrupperna verktyg att våga fråga samt att veta var man kan hänvisa för vidare hjälp och stöd.

Dessa kompetensinsatser kan man samordna mellan till exempel kommuner områdesvis. Den nya webbkursen¹³ som lanseras under 2017 bör underlätta det här arbetet.

”Vi bör hålla samman tjänste- och kompetensutvecklingen inom området våld i nära relationer i länet. Genom att göra det kan vi även gå samman för att söka externa medel till en del av utvecklingsarbetet.”

Deltagare vid återföringsseminariet

5 Krav på myndigheterna

5.1 Utifrån lagar och föreskrifter

Kartläggningens samtliga aktörer har direktiv för sitt arbete då det gäller området våld i nära relationer. Dessa är mer eller mindre styrande för verksamheterna. Försäkringskassan har till exempel relativt nyligen påbörjat ett strukturerat arbete med nationella direktiv. Polismyndighetens arbete med misstänkta våldsutövare och hotade personer innebär ett inbyggt krav på utveckling och kompetens för att klara grunduppgiften att utreda och skydda.

Socialtjänsten är dock den aktör som har mest omfattande och tydliga ramar för arbetet mot våld i nära relationer. Dessa regleras bland annat i Socialtjänstlagen och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Sedan 2014 omfattas även hälso- och sjukvården av föreskrifter och allmänna råd¹⁴. I dessa föreskrifter och allmänna råd skärps bland annat kravet på att utreda barn som bevittnat våld, kravet på att erbjuda insatser till våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

Regeringen menar att socialtjänsten har ansvar för att ta ett helhetsgrepp och se till att hela familjen får den hjälp och det stöd som respektive person behöver¹⁵. Därför betonas också vikten av att det utvecklas effektiva strukturerade metoder.

När det gäller hälso- och sjukvårdens arbete inom området innebär Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till exempel krav på rutiner inom området. Det ska bland annat framgå var inom organisationen frågor ska ställas och hur det ska gå till när anmälan till socialtjänsten sker.

5.2 Exempel från förstudien

I den förstudie som genomfördes hösten 2015 beskriver författaren ett antal samverkansformer för mottagning och insatser. Inom Projekt Karin i Malmö samordnas mottagning av våldsutsatta och inom de verksamheter som lyder under namnet ”Utväg” samordnas insatser för samtliga parter. Det är verksamheter som utformats utifrån gemensamma behov.

I en del av dessa verksamheter har kommuner gått samman kring insatser och i andra verksamheter har man utformat myndighetsgemensamma verksamheter där bland annat polis, socialtjänst och andra aktörer arbetar.

¹³ Nationellt centrum för kvinnofrid, Socialstyrelsen och länsstyrelserna har utvecklat en webbkurs om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.

¹⁴ SOSFS 2014:49 Våld i nära relationer en folkhälsofråga.

¹⁵ Prop. 2006/07:38 Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor.

I förstudien lyfts även län som myndighetsgemensamt tagit fram strategier för arbetet. I Stockholm har kommunerna en strategi för att motverka våld i nära relationer¹⁶ och i Västernorrlands län har man även där en gemensam strategi för myndigheternas arbete mot våld i nära relationer.

När det gäller att ta ett gemensamt grepp om kompetensförsörjning har Västra Götaland ett kompetenscentrum med en webbportal. Målgruppen är primärt hälso- och sjukvården. Göteborg har Dialoga som också är ett kompetenscentrum men då riktat enbart till kommunerna.

6 Analys

Kartläggningen visar att aktörernas uppfattning om det egna arbetet inom området bör utvecklas och att det med fördel kan ske i samverkan med övriga aktörer i länet. Det finns områden där man anser att det fungerar bra och det gäller främst mottagning av våldsutsatta i det akuta skedet samt insatser till våldsutsatta vuxna och barn som bevittnat våld. Det framkommer även att de tjänster som erbjuds varierar beroende på var i länet man bor och inom vilken myndighet man får stöd.

Frågan om hur man bör arbeta för att förebygga våld har behandlats vid enstaka tillfällen vid kartläggningen. En orsak till detta kan vara att tiden för de genomförda träffarna varit begränsad och att deltagarna därför prioriterat att behandla de områden som är mest aktuella eller mest viktiga utifrån uppdragen.

De områden som inte heller behandlats i någon större utsträckning är våldsutsatta med särskilda behov såsom funktionsnedsättningar, äldre och personer med missbruk/beroende. Dessa områden har andra arenor för upptäckt och kräver andra former av åtgärder när man utreder och då man ska erbjuda insatser. När det gäller prostitution har området inte behandlats mer än mycket kort. Detta stämmer även överens med hur aktörerna prioriterar i det operativa arbetet. Den troliga orsaken till detta är att länets aktörer har en tillräckligt stor utmaning att ansvara för och utveckla arbetet inom området då det gäller de ordinära fallen det vill säga mäns våld mot kvinnor i heterosexuella parförhållanden.

Då det gäller socialtjänstens arbete framkommer att kunskapen hos ansvariga chefer varierar. Det beror inte främst på kommunens storlek utan snarare verkar frågan handla om vilka personer som har tagit sig an arbetet med våld i nära relationer under de senaste åren. Omsättningen av chefer och socialsekreterare har också en tydlig påverkan liksom hur de förtroendevalda prioriterat och tydliggjort uppdragen till socialtjänsten.

Det är tydligt att barnperspektivet i detta arbete bör utvecklas. Det är fortfarande få barn som bevittnat våld som faktiskt får det stöd och den behandling de behöver från socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Kvinnojourernas uppfattning om situationen för barn som bevittnat våld och som placeras i boende med sin mamma är också oroväckande. Enligt deras uppfattning ses dessa barn fortfarande som bihang till sin mamma och får inte alltid det stöd som de har rätt till från socialtjänsten.

¹⁶ Operation kvinnofrid, Strategi för att motverka våld i nära relationer 2016-2020.

Då det gäller frågor som rör samverkan kom detta upp vid samtliga workshops och behovet av samordning i samtliga skeden i arbetet med målgrupperna betonades. Därför är förslagen om att utveckla redan befintliga strukturer för samverkan och samordning inte oväntade. Då kunskapsnivån och intresset skiljer sig avsevärt mellan aktörerna blir ambitionen att samtliga aktörer tar ett gemensamt grepp i frågan därför en utmaning.

Flera av aktörerna påtalade nyttan och vikten av att Länsstyrelsen redan har ett utvecklat arbete med att stödja länet i kompetensfrågor och att samordna nätverk.

7 Diskussion och förslag

Sveriges Kommuner och Landsting genomförde 2015 en undersökning av utvecklingen av arbetet mot våld i nära relationer i kommuner¹⁷. Utgångspunkten för arbetet var resultatet av Socialstyrelsens Öppna jämförelser 2015 inom brottsofferområdet. I utredningen ingick åtta kommuner med resultat i Öppna jämförelser 2015 som visar att de lyckats bättre än andra med sitt kommunala kvinnofridsarbete. Kartläggningen visar bland annat att är att integrera uppsatta mål för arbetet inom ordinarie lednings- och styrsystem samt att avsätta medel för arbetet inom ordinarie budget.

Ekonomiska beräkningar görs allt oftare inom välfärdsområdet och utifrån olika socioekonomiska modeller kan man beräkna vad det kostar att inte tillsätta insatser. Socialstyrelsen genomförde 2006 en beräkning av våldets kostnader. Rapporten visar omfattningen av våldet mot kvinnor och effekterna på samhället. De samhällsekonomiska kostnaderna uppskattas till mellan 2,7 miljarder och 3,3 miljarder kronor per år. Antalet invånare i Värmland var 2016 cirka 3 procent av Sveriges befolkning och utifrån detta skulle våldets samhällsekonomiska kostnader innebära mellan 81 miljoner och 99 miljoner kronor per år i länet. Att genomföra myndighetsgemensamma satsningar bör därför ses som investeringar.

Målsättningen med denna studie har varit att undersöka myndigheternas uppfattning om nuläget och önskat läge i arbetet mot våld i nära relationer samt att göra en analys utifrån de krav som finns på aktörerna utifrån lagar, föreskrifter och de förslag om behov som framkommer i förstudien.

Slutsatsen av resultaten är att vi bör hålla samman tjänste- och kompetensutvecklingen inom området våld i nära relationer i länet. Nedanstående förslag rör åtgärder som kan leda till att de regionala nätverken och övriga länsresurser kan komma att göra större nytta för myndigheternas arbete mot våld i nära relationer.

¹⁷ Sveriges Kommuner och Landsting (2016) Framgångsfaktorer i kvinnofridsarbetet. En undersökning av utvecklingen av arbetet mot våld i nära relationer i kommuner.

7.1 Kompetens- och konsultationsstöd

De resurser som finns i länet då det gäller kompetens- och konsultationsstöd bör användas i större utsträckning.

Barnahus Värmland samordnar bland annat ärenden där det finns en misstanke om att ett barn kan ha varit utsatt för brott. De två samordnarna erbjuder även socialtjänsten i länet konsultation i komplicerade ärenden som rör barn. Då det visat sig finnas svårigheter att hålla tillräcklig och god kompetens i dessa frågor vid länets socialtjänster bör denna resurs användas.

Då det gäller de två resursteam som Länsstyrelsen samordnar kan dessa komma aktörerna till nytta i större utsträckning. Det är Resursteam heder och Resursteam prostitution och människohandel i sexuellt syfte. Resursteamerna består av operativ personal från länets olika myndigheter och har till uppgift att vara informatörer och rådgivare i ärenden. Teamets medlemmar träffas flera gånger per år för utbildningsinsatser och gemensamt lärande och utbyte. Det innebär att när socialtjänsten har ärenden som man upplever svåra och nya kan kontakt tas med någon av medlemmarna i dessa team.

Beträffande kvinnofridsnätverket är detta en möjlighet för länets samtliga socialtjänster att sända representanter. I nätverket ges möjligheter att lära mer inom området och att ha utbyte med andra kommuner.

7.2 Representation och mandat

Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer har representation från länets kommuner i form av tjänstemän från sex av Värmlands 16 kommuner. Tanken är att dessa ska företräda samtliga kommuner och att frågor som rör samordning och samverkan ska kunna behandlas i nätverket. Det är dock tveksamt om utbyte i frågan sker mellan kommunerna och forum för detta saknas. För att samtliga länets kommuner ska nås av nätverkets aktiviteter krävs därför att de frågor som lyfts i nätverket behandlas av chefer vid andra tillfällen.

För kommunernas räkning samordnar Region Värmland chefsnätverk för bland annat socialcheferna och IFO-cheferna och dessa forum bör därför användas.

Frågan om vikten av att se över representationen i Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer gäller även de övriga myndigheterna. Den som representerar sin myndighet i nätverket bör ha mandat och kontakter med personer i ledningsfunktion. Här har landstinget påbörjat arbetet vilket är positivt.

7.3 Myndighetsgemensam länsstrategi

Då det gäller styrdokument för läns- och myndighetsgemensamt arbete inom området visar erfarenhet från andra län att detta underlättar arbetet. En länsstrategi kan därför ge arbetet den riktning som behövs. Detta förutsätter att samtliga aktörer samverkar. Nätverket för myndighetssamverkan våld i nära relationer kan användas som en plattform för detta arbete.

Bilaga

Workshop

Efter en introduktion av studiens syfte och plan fick deltagarna se ett schema över de tjänster som målgrupperna kan nås av. Syftet med schemat var att ge en överblick av alla delar av samhällets tjänster runt arbetet mot våld i nära relationer. Schemat ritades på tavla eller visades via Powerpoint samt delades ut till var och en av deltagarna. I detta schema skrev även deltagaren vilken kommun som hen representerar. Deltagarna fick sedan gröna och röda klisterlappar och instruktioner att sätta upp dessa kring följande:

- Gröna lappar i de rutor på schemat där deltagarna anser att de har tjänster/verksamhet att erbjuda.
- Röda lappar i de rutor på schemat där de anser att de saknar tjänster/verksamhet och önskar att det fanns en sådan.

Därefter följde ett samtal som spelades in.

Frågeställningar

Efter en introduktion av studiens syfte och plan fick deltagarna ta del av schemat och utifrån schemat fördes ett samtal utifrån följande frågeställningar:

- Inom vilka områden i schemat ligger er myndighets ansvar?
- Vad erbjuder ni idag era primära målgrupper?
- Vad önskar ni kunna erbjuda?

Schema

	Förebyggande	Upptäckt	Mottagn Utredning	Behandling/ Stöd/ Insatser	Kompetensinsatser
Barn som har bevittnat våld					
Barn som utsatts för våld					
Våldsutsatta					

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Våldsutövare					
Hedersrelaterat våld					
Missbruk/ beroende					
Äldre					
Personer med funktionsnedsättning					
Prostitution Människo-handel					

Tidsplan för kartläggning hösten 2016

Aktör/sammanhang	Tid och plats
Länskvinnojourens styrelse	26/9 klockan 17.00 Hotell Drott
BOJ Västra Värmland styrelse	4/10 klockan 16.00 Brottsofferjouren Arvika
BOJ Värmland samordnare och stödjare	8/11 klockan 12.00-16.00 Scandic Winn
Ideella kvinnofridsgruppen Länsstyrelsen	25/10 klockan 12.00-15.00 Länsstyrelsen
Socialchefer i Värmlands kommuner	14/10 klockan 15.00 Scandic Klarälven
Kvinnofridsnätverket Länsstyrelsen	3/11 Scandic Winn
Landstinget i Värmland	24/10 klockan 14.30 Landstingshuset
Försäkringskassan	1/11 klockan 15.00-16.30 på Försäkringskassan
Kriminalvården	7/11 klockan 13.00 Frivården
Polisen och åklagarmyndigheten	24/10 klockan 12.30 Polishuset

Referenser

Landstinget i Värmland (2016) *Våld i nära relation. Hälso- och sjukvårdens och tandvårdens omhändertagande av barn och vuxna.*

Länsstyrelsen Värmland (2016) *Exempel på stödstrukturer inom området våld i nära relationer.*

Länsstyrelsen Stockholm (2016) *Operation kvinnofrid Strategi för att motverka våld i nära relationer 2016-2020.*

Prop. 2006/07:38. *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor.*

Socialstyrelsen (2006) *Kostnaden för våld mot kvinnor - En samhällsekonomisk analys.*

SOSFS 2014:14. *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer.*

SOU 2014:49. *Våld i nära relationer - en folkhälsofråga.*

Sveriges Kommuner och Landsting (2016) *Framgångsfaktorer i kvinnofridsarbetet. En undersökning av utvecklingen av arbetet mot våld i nära relationer i kommuner.*

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 010-224 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland